

BESLUT OM UPPHÄVANDE AV DEL AV NATURRESERVATET SÖRMON, KARLSTADS KOMMUN

BESLUT

Med stöd av 7 kap. 7 § första stycket miljöbalken (1998:808) upphävs Länsstyrelsens beslut den 25 mars 1985 om bildande av naturreservatet Sörmon (dnr 11.121-402-72) i den del som tas i anspråk av planerad ombyggnad av E18 i Karlstads kommun, enligt karta, bilaga 1. Syfte, skäl, föreskrifter och skötselplan upphör därmed att gälla för det aktuella området.

I enlighet med 7 kap. 7 § fjärde stycket miljöbalken ska intrånget i naturreservatet kompenseras genom att:

- Trafikverket säkerställer att mark för beslut om utökning av naturreservatet Sörmon görs tillgänglig utan krav på ekonomisk ersättning från Länsstyrelsen eller Naturvårdsverket. Området är ca 74 hektar stort och redovisas på bilaga 2.
- Trafikverket överlåter, utan kostnad för Länsstyrelsen, minst 120 av de tallar som avverkas vid ombyggnationen. Tallarna placeras i anslutning till de tillskapade sandkullarna (bilaga 3) efter närmare anvisning från Länsstyrelsen. Arbetet med flyttning och utplacering av tallar på tillskapade sandkullar utförs i samband med schaktningsarbetet då sanden forslas bort från det nya vägområdet. Transport av de avvergade tallarna ska ske med öppen vagn för att på så vis begränsa skador på trädens kronor. Arbetet med flyttning av tallar ska vara klart senast 20 december 2017.
- Trafikverket överlåter överskottsmassor av sand från det nya vägområdet, med dominans av följande fraktioner - finsand (0,063-0,2 mm) och mellansand (0,2-0,63 mm), för att inom ett område på ca 25 hektar skapa miljöer och strukturer som främjar biologisk mångfald och hotade sandberoende arter. Placering och utförande av sandmassorna ska ske enligt karta (bilaga 3) och närmare anvisningar från Länsstyrelsen. Arbetet med flyttning av sand utförs i samband med schaktningsarbetet då sanden forslas bort från det nya vägområdet. Arbetet med flyttning av sand ska vara klart senast 20 december 2017.
- I samband med att sandmassorna placeras ut i restaureringsområdet ska sly röjas bort på de ytor där sanden ska placeras. Røjningen får inte göras mer än tre veckor före utplacering av sanden.

Bakgrund

Länsstyrelsen fattade beslut om naturreservatet Sörmon den 25:e mars 1985. Syftet med reservatet är att bevara de geologiskt intressanta förhållanden som präglar området, bland annat en serie kilometerlånga parallella sandryggar, samt att bevara den attraktiva skogsvegetationen och att främja allmänhetens friluftsliv. I begreppet friluftsliv innefattas här insatser för naturinformation. Bevarande av skogsvegetationen avser dels estetiska och dels ekologiska värden.

E18 har sedan reservatets bildande haft samma sträckning som idag och går i den primära skyddszonen för Sörmons vattentäkt. Den successivt ökande trafikmängden har inneburit allt större risk för påverkan på vattentäkten vid olycka. I och med införandet och genomförandet av EU:s vattendirektiv har kravet på skydd av dricksvattnet ökat.

Trafikverkets begäran om upphävande

Den 7 juli 2014 kom Trafikverket in med en begäran till Länsstyrelsen om att upphäva delar av naturreservatet Sörmon. Motivet för deras begäran är att en ombyggnation av E18 genom naturreservatet planeras, och Trafikverket bedömer att dispens för en sådan åtgärd inte kan ges inom ramen för gällande reservatsbeslut. I gällande beslut för naturreservatet Sörmon är det förbjudet att anlägga ny väg, upptaga nya diken och genom arbetsföretag skada markens ytformer.

Trafikverkets motivering för begäran om upphävande

E18:s nuvarande sträckning i det aktuella området går rakt igenom det primära skyddsområdet för Karlstad kommuns huvudvattentäkt vid Sörmon. Risken för att en olycka med t ex farligt gods ska förorena den vattentäkt som försörjer ca 80 000 personer med dricksvatten bedöms som stor.

En vägutredning från 2005 har, utöver nollalternativet, föreslagit tre alternativa vägkorridorer:

- Alternativ Förbättrad väg
- Alternativ Syd
- Alternativ Nord

Alternativ Förbättrad väg (med nuvarande sträckning) innebär ingen minskad risk för påverkan på Sörmons vattentäkt eftersom den även fortsättningsvis kommer att gå igenom vattentäktens skyddsområde.

Alternativ Nord passerar väster och norr om skyddszonerna för Sörmons vattentäkt, och hamnar utanför täktens influensområde. Om kommunen i framtiden bygger fler stora brunnar i nordvästra delen av grundvattenmagasinet, som är bäst lämpat för grundvattenuttag, kan detta alternativ hamna inom influensområdet. Alternativ Nord skulle även innebära intrång i vattentäkterna Östra Sörmon och Härtsöga.

Alternativ Syd passerar söder om skyddszonerna för Sörmons vattentäkt, och utanför täktens influensområde enligt gällande vattendom. Alternativ Syd kommer dock passera genom skyddsområdet för Kattfjordens vattentäkt.

Den ändrade vägsträckningen i Alternativ Syd, tillsammans med tekniska åtgärder för att förhindra läckage från vägen, innebär en kraftigt minskad risk för påverkan på befintliga vattentäkter. Med det här alternativet undviks även påverkan på eventuella framtida vattentänkter norr om nuvarande täktområde.

Med hänsyn till ovanstående är vägutredningens slutsats att Alternativ Syd är det bästa med hänsyn tagen till vattenresurserna i Sörmonområdet. Alternativ Syd är också det alternativ som finns i fastställd arbetsplan.

Länsstyrelsen godkände miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) till arbetsplanen 2008-10-31 och tillstyrkte 2009-03-16 att planen kunde fastställas. Arbetsplanen fastställdes av Trafikverket 2014-02-14 och vann laga kraft 2014-03-24.

Länsstyrelsens bedömning

Genomförandet av den fastställda arbetsplanen innebär så omfattande åtgärder i naturreservatet att en dispens från gällande föreskrifter inte är förenlig med reservatets syfte.

Påverkan på naturreservatet

Den yta som Trafikverket begär ska upphävas är 40 hektar (bilaga 1). Av den ytan utgörs cirka 5 hektar av vägområde för nuvarande E18. Den yta som ska upphävas omfattar:

- vägområdet för ombyggd E18 där nuvarande sträckning av E18 och den helt nya sträckningen av E18 i områdets västra del ingår.
- utöver själva vägområdet upphävs på norra sidan E18 den yta som behövs för en serviceväg
- utöver själva vägområdet upphävs på södra sidan E18 den yta som behövs för en gång- och cykelväg.

Ombyggnationen av E18 medför att delar av sanddynen grävs bort när befintlig väg breddas och vid byggandet av den helt nya sträckningen i västra delen av området. Arealen sanddyn i området minskar därmed, och områdets geologiska bildningar blir mindre tydliga. Förlusten av sandiga biotoper med ca 4 hektar innebär också en förlust av värdefulla livsmiljöer för sandlevande organismer i reservatet. En del av den högstammiga tallskog som enligt gällande beslut ska bevaras i nuvarande karaktär måste avverkas för att bereda plats för den nya vägen.

Dagens information om naturreservatet är placerad norr om E18, i anslutning till en mindre avtagsväg. Den informationsplatsen kommer att tas bort.

För friluftslivet innebär arbetet med ny E18 en begränsad påverkan i och med att befintlig vägsträckning till stor del utnyttjas. Delar av några motionsspår och stigar som löper nära befintlig E18 måste flyttas.

Ovanstående innebär en betydande påverkan på naturreservatet, men Länsstyrelsen bedömer att rimliga åtgärder och hänsyn har vidtagits för att begränsa intrånget i naturmiljön, och att den yta som kommer att påverkas inte kan begränsas ytterligare. Den

kompensation som bedöms vara rimlig för att motverka den kvarstående skadan redovisas dels här nedan under rubriken "Kompensation för intrång i naturvärdet" och dels ovan under rubriken "BESLUT".

Intresseavvägning

Diskussionerna om att åtgärda den aktuella delen av E18 har pågått under många år. I takt med att åren gått har trafikmängden på vägen ökat, och därmed även risken för olyckor med påverkan på Sörmons vattentäkt. Vattentäkten försörjer idag ca 80 000 invånare i och runt Karlstad med dricksvatten. I framtagande av arbetsplan för ombyggnationen har även andra, alternativa vägsträckningar utretts. Som framgår under rubriken "Trafikverkets motivering..." bedöms alternativen endera ha otillräcklig effekt när det gäller minskad risk för påverkan på Sörmons vattentäkt, eller innebära så stor risk för negativ påverkan på vattenskyddsområdena vid Östra Sörmon och Härtsöga att de inte förordas.

Ombyggnationen av E18 innebär att ett 40 hektar stort område av Sörmons naturreservat och riksintresset för naturvård kommer att tas i anspråk för väg. Värdefulla livsmiljöer för sandlevande organismer kommer att försvinna liksom geovetenskapliga värden i form av glacifluviala avlagringar som t ex flygsanddyner. Därutöver försvinner också den informationsplats som idag finns för reservatet. Friluftslivet i området påverkas genom att delar av ett motionsspår strax söder om E18 måste flyttas.

E18 är ett utpekat riksintresse för transport och Sörmons isälvsavlagringar med dess flora och fauna är ett riksintresse för naturvård. I miljöbalkens 3 kap 10 § står att "när ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, skall företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt." Ombyggnationen av E18 och bevarandet av Sörmons naturvärden kan ses som oförenliga ändamål. Genom den planerade ombyggnation av E18 kommer risken för påverkan på mark och vatten genom föroreningar reduceras avsevärt och säkerheten på en olycksdrabbad del av E18 bli betydligt bättre. Intrånget i naturvärde för riksintresset för naturvård kompenseras samtidigt genom en utökning av ytan med långsiktigt skydd, och tillskapande av nya habitat för sandlevande organismer. Länsstyrelsen anser därför att åtgärden främjar en långsiktigt god hushållning med mark och vatten.

Synnerliga skäl

Länsstyrelsen bedömer att ombyggnaden av E18 är ett angeläget allmänt intresse därför att a) E18 är ett riksintresse för transport, b) genom att den nya vägdragningen kraftigt reducerar risken för förorening av grundvattnet i Sörmons och Kattfjordens vattenskyddsområden på grund av risken för olyckor på E18 och c) genom att ombyggnationen eliminerar en kraftigt olycksdrabbad vägsträcka med flera allvarliga olyckor de senaste åren.

Länsstyrelsen anser vidare att det är av yttersta vikt med åtgärder för att hindra att ämnen eller föroreningar, som kan påverka yt- eller grundvattnet negativt, når grund- och/eller ytvattnet i skyddsområdena. Länsstyrelsen utgår från att Trafikverket, både vid den nya vägen och det gamla vägvsnittet

som lämnas kvar i väster, genomför åtgärder som förhindrar infiltration eller ytavrinning av ämnen och föroreningar som kan förorena vattentäkterna Kattfjorden och Sörmon.

Under rubrikerna "BESLUT" och "Kompensation för intrång i naturvärdet" beskrivs vad som bedöms att i skälig utsträckning kompensera för den kvarstående skada på naturreservatet som upphävandet innebär.

Vid en sammanfattande avvägning anser Länsstyrelsen att det finns sådana synnerliga skäl som krävs enligt 7 kap. 7§ första stycket miljöbalken att upphäva den del av naturreservatet som tas i anspråk för E18:s ombyggnation.

Kompensation för intrång i naturvärdet

Ombyggnationens påverkan på friluftslivet i området bedöms bli begränsad. Den planerade gång- och cykelvägen söder om E18 medför att delar av ett motionsspår måste flyttas åt söder. Samtidigt kommer byggandet av gång- och cykelvägen att ge ökad tillgänglighet till området jämfört med tidigare.

Möjligheten att idag korsa E18 är på grund av trafikintensiteten och frånvaro av planskilda korsningar mycket begränsad. Vid ombyggnationen kommer tre planskilda korsningar för passage över E18 att byggas. En av passagerna är en sk faunapassage.

Genom åtgärder vid anläggandet av gång- och cykelvägen bedöms att den hotade arten cypresslummer kommer att finnas kvar i samma eller större omfattning än nuläget.

Nuvarande informationsplats försvinner, men möjligheten att informera besökare om området kommer att förbättras genom anläggande av en reservatsentré i västra delen av området vid Smedbergsände.

De överskottsmassor av sand som blir vid ombyggnationen ska nyttjas i syfte att förbättra livsmiljöer för sandlevande organismer i ett område nordväst om nuvarande reservat, där det redan i dagsläget pågår arbete med utökning av naturreservatet Sörmon. I samma område kommer även tallstammar från den avverkning som krävs inom det nya vägområdet att placeras ut i syfte att gynna organismer i området.

I syfte att kompensera för det område som tas i anspråk av den nya vägen säkerställer Trafikverket, i samarbete med Karlstads kommun, att naturreservatet kan utökas med ytterligare 74 hektar utöver den utökning som redan pågår i länsstyrelsens regi. Det aktuella området utgörs till stor del av flygsand och har flygsanddyner (bilaga 2).

Ovanstående åtgärder bedöms av Länsstyrelsen sammantaget vara en skälig kompensation för det intrång i naturreservatet som ombyggnationen innebär.

Synpunkter från remissinstanser och sakägare

Synpunkter på förslaget till beslut har lämnats av Skogsstyrelsen, Havs- och Vattenmyndigheten, Naturvårdsverket, Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) och Trafikverket.

Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket har inget att erinra mot förslaget. Havs- och Vattenmyndigheten hänvisar till yttrandet från SGU.

Från SGU:s sida framförs det som positivt att den nya föreslagna vägsträckningen är det alternativ som bäst skyddar befintliga vattentäkter, men påpekar att de saknar beskrivning av vilka tekniska åtgärder som ska vidtas för att skydda vattentäktarna. SGU påpekar att den föreslagna kompensationen med utökning av naturreservatet åt nordost är positiv eftersom den kommer att skydda geovetenskapligt intressanta bildningar fram till deras naturliga slut vid berghöjden i öster. SGU framför vidare att en stor del av kompensationsområdet saknar bildningar som strandvallar med flygsandsöverlagring, och att detta istället finns god förekomst av i ett område vid Lämmossen, strax sydväst om den befintliga reservatsgränsen. SGU ser gärna en diskussion om inte detta område, som bättre speglar landhöjningsförloppet, istället kan utgöra kompensation för intrånget i Sörmons naturvärde.

Trafikverket vill i sitt yttrande förtydliga att deras åtagande när det gäller den föreslagna utökningen av naturreservatets yta i nordost är att medverka till att den privatägda marken inom det aktuella området blir inlöst. Övrig mark inom den planerade kompensationsytan ägs av Karlstads kommun.

Länsstyrelsens bemötande av inkomna synpunkter

Vad gäller SGU:s önskemål om beskrivning av de tekniska åtgärderna för skydd av vattentäktarna hänvisas till skrivning ovan att Länsstyrelsen förutsätter att ombyggnationen av vägen rent funktionellt kommer att minimera risken för påverkan på vattentäktarna genom ytavrinning eller infiltration. Här har Trafikverket ett stort ansvar.

SGU:s anser vidare att det vore intressant om läget för den yta som ska kompensera för intrång i naturvärdet kan diskuteras. Länsstyrelsen förstår synpunkten och håller med om att den av SGU föreslagna ytan innehåller fler tydliga glacifluviala bildningar. Länsstyrelsen håller med SGU om att det föreslagna området vid Lämmossen har stor potential, men vill trots detta bibehålla den nu föreslagna kompensationsytan. Anledningen till det är dels att den, som SGU också påpekar, ger en naturlig gräns för naturreservatet åt öster, och dels att den skapar en större sammanhållen helhet med bättre möjligheter för restaureringsåtgärder för de sandlevande organismerna i området. E18 utgör för en del av dem en barriär.

Länsstyrelsen är väl medveten om den synpunkt som Trafikverket lämnat beträffande utökning av reservatet som kompensation. Länsstyrelsen vidhåller att Trafikverket, som har ansökt om upphävande av del av naturreservatet, har fulla ansvaret för att hela den föreslagna kompensationsytan ställs till Länsstyrelsens förfogande utan kostnad för Länsstyrelsen.

Hur man överklagar, se bilaga 4

Landshövding Kenneth Johansson har fattat beslut i detta ärende. Avdelningsdirektör Johan Bohlin har varit föredragande. I den slutliga handläggningen deltog också länsråd Robert Andrén, verksamhetschef Torben Ericsson, enhetschef Thomas Östlund och chefsjurist Lars-Ove Olsson.

Kenneth Johansson

Johan Bohlin

Bilagor

1. Karta som visar den del av naturreservatet som upphävs
2. Karta som visar utökning av naturreservatet som kompensation för vägbyggets intrång i naturvärdet
3. Karta över ungefärlig placering av nya sandtor och tallstammar
4. Hur man överklagar

Sändlista remiss

Naturvårdsverket, 106 48 STOCKHOLM

Havs- och Vattenmyndigheten, Box 11 930, 404 39 GÖTEBORG

Trafikverket, Hamntorget, 652 26 KARLSTAD

Skogsstyrelsen, Värmlands distrikt, Gräsdalsgatan 15, 653 43 KARLSTAD

Sveriges Geologiska Undersökning, Box 670, 751 28 UPPSALA

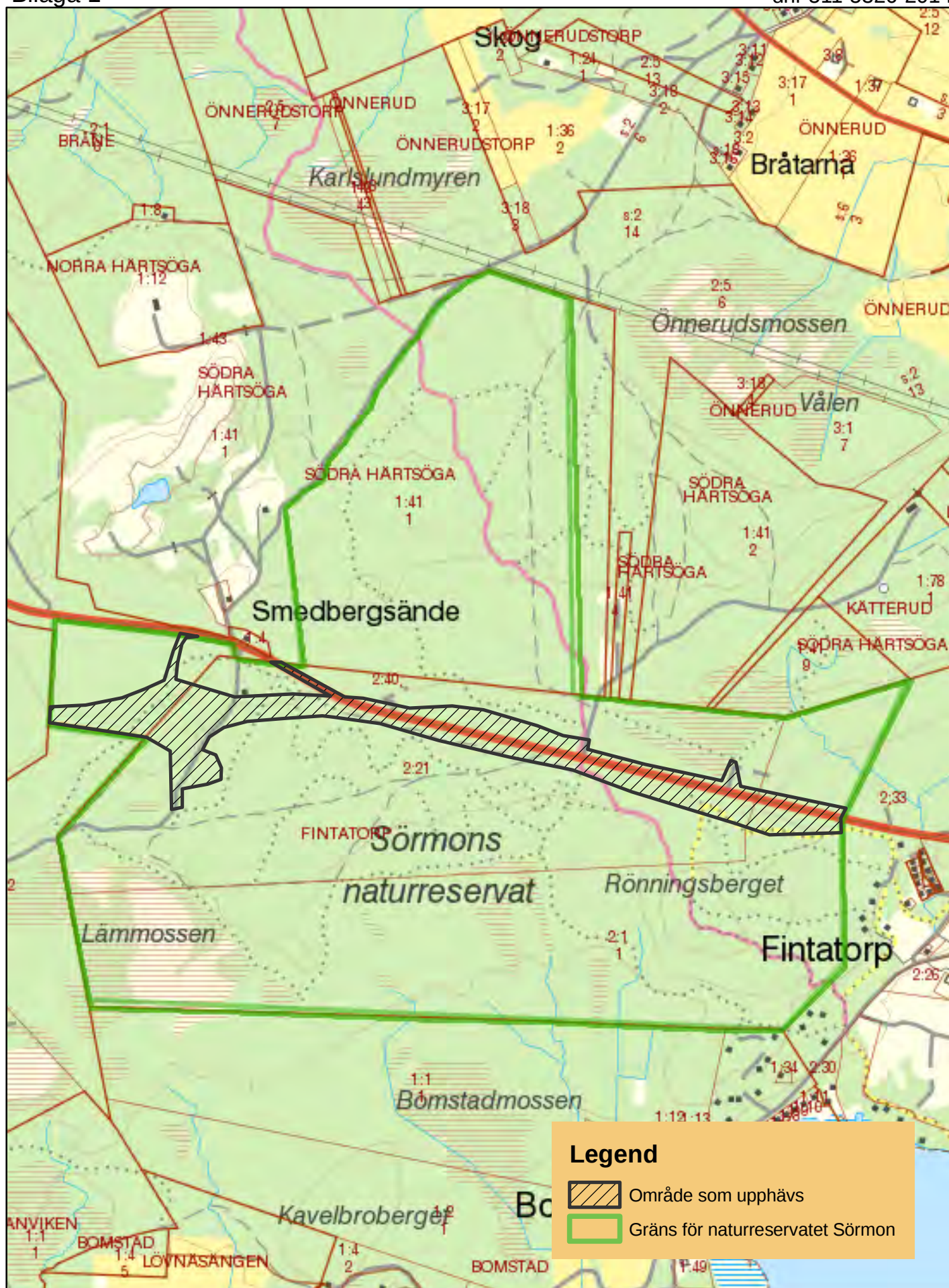
Karlstads kommun, att. Christina Hägglund

Karlstads kommun, att. Christina Hedfors

Samhällsbyggnad

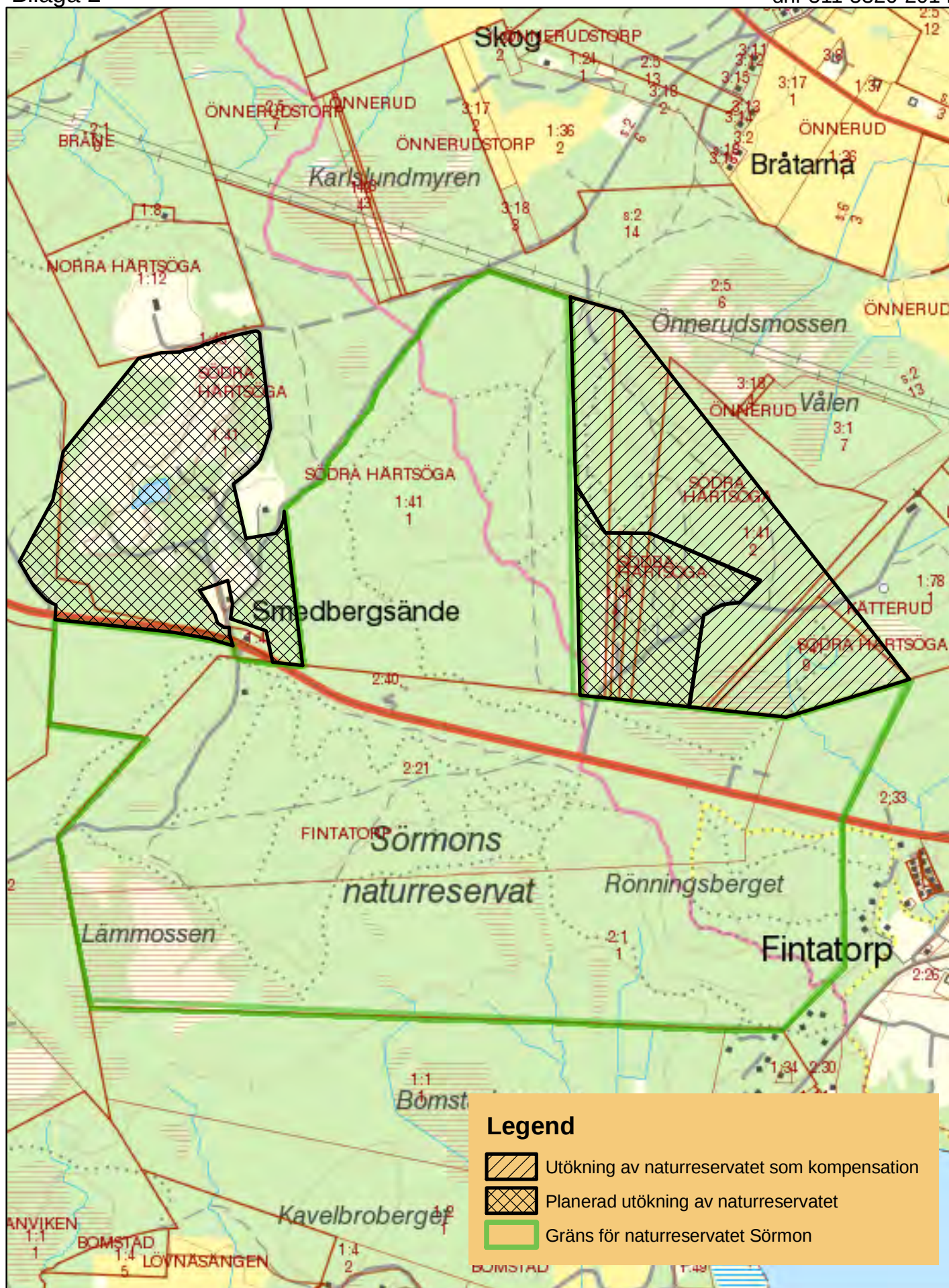
Miljöanalys

Miljöskydd och Förvaltning/ Naturvårdsärenden

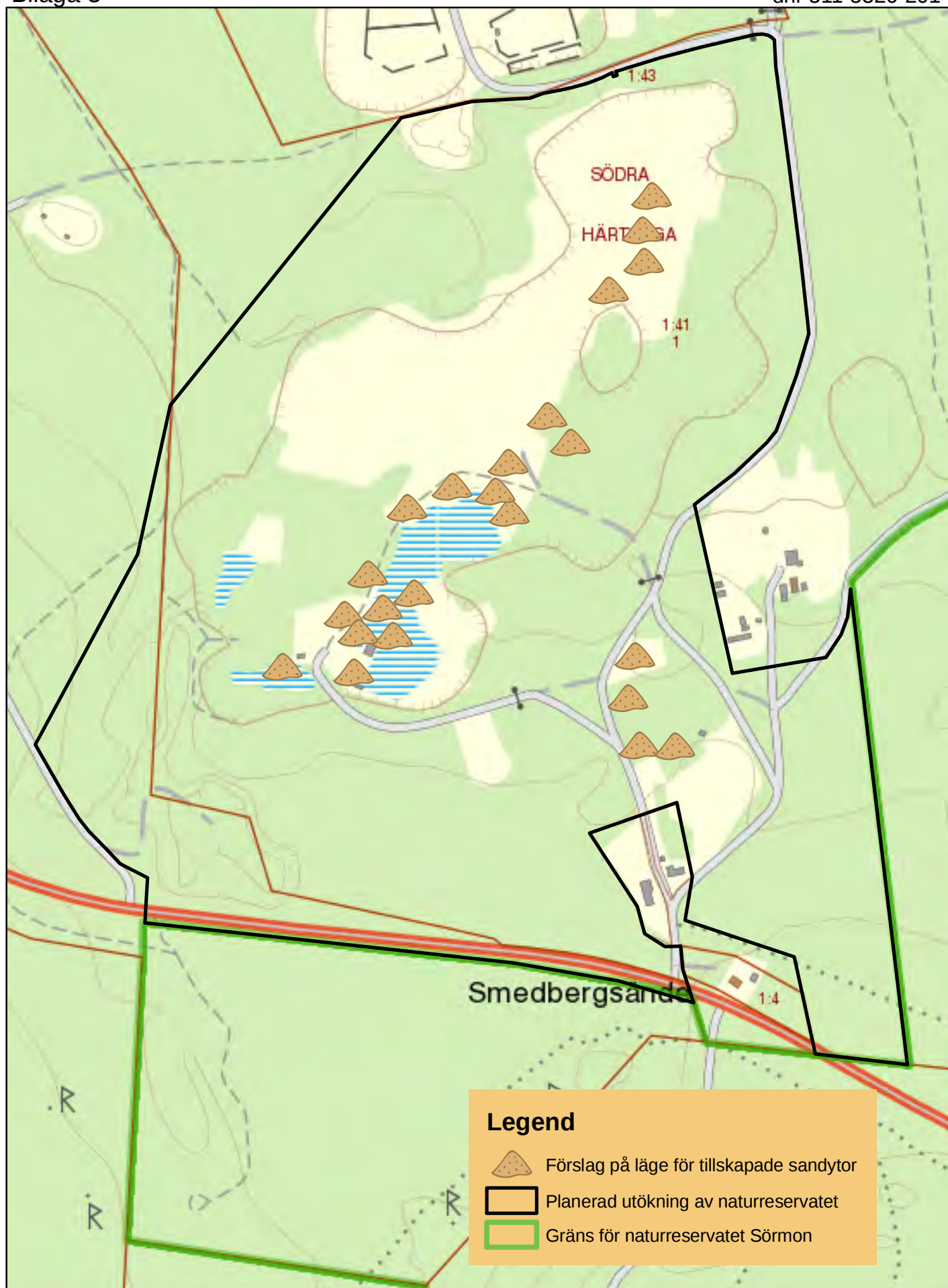
Legend

- Område som upphävs
- Gräns för naturreservatet Sörmon

0 125 250 500 750 1 000 Meters

0 125 250 500 750 1 000 Meters

HUR MAN ÖVERKLAGAR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

VAR SKALL BESLUTET ÖVERKLAGAS	Länsstyrelsens beslut kan skriftligen överklagas hos regeringen, Miljödepartementet .
VAR INLÄMNAS ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall inlämnas/skickas till Länsstyrelsen och inte till regeringen.
TID FÖR ÖVERKLAGANDE	Skrivelsen måste ha kommit in till Länsstyrelsen inom tre veckor från den dag Ni fick del av beslutet , annars kan Ert överklagande inte tas upp till prövning.
HUR MAN UTFORMAR SITT ÖVERKLAGANDE M M	I skrivelsen skall Ni - tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarienumret) - redogöra för hur Ni anser att beslutet skall ändras Ni bör också redogöra för varför Ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt. Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er. Behöver Ni veta mer om hur Ni skall gå till väga, så ring eller skriv till Länsstyrelsen.
ÖVRIGA HANDLINGAR	Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.
UNDERTECKNA ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall undertecknas och namnteckningen förtydligas. Uppge också postadress samt telefonnummer där Ni kan nås dagtid.